

T A Ş P I N A R

CHP
AFYON HALKEVİ
Başkanlığı

Cumhurbaşkanımızın

13 ünesü

Yıl Dönümünü

Book n° 1

AFYON

CHP

SAYI : 48.

29 - Birinciteşrin - 1936.

13/11/1936

İÇİNDEKİLER.

Cumuriyetin Anlamı.	Z. Çerçel.
Cumhuriyet.	A. Üçok Küreli.
Cumhuriyetin Yıl Dönümü.	Y. Mazhar Aren.
Atatürkün En Büyük Eserlerinden Biri.	M. Türkkan.
Taşpınardan Damlalar.	E. Â. Gökpınar.
Cumhuriyet Marşı.	Z. Gökaytac.
Altı Okun Anlamı.	K. N. Duru.
Afyon ve Hall.	E. Â. Gökpınar.
Afyonlu Büyük Ozan.	E. Â. Gökpınar.
Afyonda Yaşayış.	E. Â. Gökpınar.
Adanalı Zıyanın Bir Şiiri.	* * *
Üç Mimari Abidemiz.	S. Gönçer.
Sönmiyen Sevgi.	* * *
Seçme Halk Şiirleri	* * *
Turnalar,	* * *
Bir Hoş.	* * *
Bülbül,	V. Cizmeci.
Şehir Notları.	* * *

ABONE:

Seneliği [120] kuruş. Abone için Halkevine baş vurmaldır.

İmtiyaz Sahibi : Ahmet Sami Onur.

Neşriyat Direktörü : Sami Akyol.

Basıldığı Yer : Doğan Basımevi - Afyon.

Cumhuriyetimizin Büyük Kurucusu.

TAŞPINAR

Cilt : 4.

Sayı. 48.

Afyon Halkevi Tarafından
Her ayın ondokuzunda çıkarılır.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

29 - Birinciteşrin - 1936.

Taşpinar Başında :

Cumuriyetin Anlatısı.

OSMAN FERİT BAĞLAMCI
TÜRK TARİH KURUMU
ARMAĞANIBIR

Z. Çerçel.

Toros sür'at katarı. Aydın - Ankara treni. Diyarbakir'le Ankara ve H. pş. , Akdeniz'le Karadeniz arasındaki mesafe aylardan bir iki güne indi. Yolculuk ederken düşünceniz kendiliğinde bu noktaya kayıyor.

Sabah kabvealtısında çayınızın, öğle yemeğinde tatlıınızın şekerini o kadar içinize sindiriyorsunuz ki artık bunların Uşak, Eskişehir veya Turhal'da yapıldığını adınızı bilmek kadar tabii buluyorsunuz.

Ta Karaköse'den genç bir kadın Ankara'ya tek başına gidiyor. Dün kervanların bile inanla gidemediği bu yol bugün nasıl böyle oluvermiştir?

Şu zarif bayanın yakışıklı robunun kumaşı Bursa'da, şu şık bayan biçimli iskahpinlerinin yüzü ve köselesi Beykoz fabrikasında hazırlanıyor.

Akşam, yemekten sonra bir yılda okuyup yazmasını öğrenen, size bir sürü sorguda bulunarak hayat yolunda ilerlemesini yapan çocuğunuz bütün varlığıyla Cumhuriyettir.

Afyon'daki Lise, Ankara Hukuku, Dil, Tarih Fakültesi daima "Cumuriyet,, diyen birer anıttır.

İçinde ömrümüzün en heyecanlı ve kıymetli zamanlarını yaşadığımız bu düzenli ve güzel şehrin eski harap görünüşü hatıranızdan bile silindi. Ve bütün bu işlerin manasını taşıyan, bütün bu koca eserleri yalnız başına anlatan tek bir kelime bize 14 yılın üstünden gülümsüyor : Cumhuriyet.

Cumuriyet.

A. Uçok Kızeli.

Cumuriyetin 13 üncü yıl dönümünü bugün bütün bir milletin coşgun duyguları içinde kutlulan.yor.

29-30 Birinciteşrin 1923 günü Türk milletinin ruhuna, seciyesine en uygun idare şekli Millet Meclisinin ittifakile kurulmuş millî idareye hakikî adı verilmiş oldu. Daha sarîh manasile Cumuriyet Türk milletinin ve lisanının bu topraklarda eğemenliğini ilân eden ilk şekli devlet oldu.

Beşeriyet niçe yıllar ıstırap içinde bucahyarak bu asırların icabına göre muhtaç olduğu hukukî neticeleri elde etmek için ne kadar kanlı mücadeleler geçirdi. Bugünkü hukuku esasîyesini insanlık şuurlu cidalları sayesinde elde edebilmişlerdi.

Fransa ihtilali, onu Fransa ile beraber bütün beşeriyet için cidale atılanların çoğunun başları Kiyotende ezildi. Millete birer kanlı kefen bıraktılar. Fakat fikirleri Fransa ile garp medeniyet dairesini kurdu.

İngilizler Avam idaresinin tesisi maksadile sarf ettikleri mesai iş başında bulunanların faziletten mahrum olmalarından dolayı asırlarca süren karışıklıklar içinde ehali hayran ve sergerdan demokrasinin peşinden koşuyor. Fakat onu hiç bir yerde bulamakta idiler.

Sillâ Romaya hürriyetini iade etmek istediği zaman halk hürriyet istidadını gaip etmiş ve gün geçdikçe de manevî sukutunda devam ettiğinden Sezar, Tiber, Fabus, Klot, Neron ve Domisyenden sonra kendine gelecek kendini tophıyacak yerde esareti hep tezauf ediyordu, uçuruma doğru gidiyordu.

Kadim Atina şanu şerefle hükmettiği demokrasinin hâkim olduğu vakitlerle sonra o kadar yüz karasile hizmetcilik ettiği zamanlar hep aynı saikin tahtı tesirinde kalmıştı.

İnsanlar tab'an müstebit ve emri kumandaya mütemayil olması itibarile ilk zamanlarda demokrasinin vücuduna imkân verilemez. Bir milletin medeniyet seviyesini öğrenmek için onun hukuku am-

me müessesesini gözden geçirmek kâfidir. Bütün insanlar aynı medeniyete mensup değildirler. Medeniyet zümresi de siyasî ve dinî cemiyetler gibi tayini ilmen kabil olan hudutlarla birbirlerinden ayrılmışlardır. Medeniyet zümrelerinin de milletler gibi hususî tarihleri vardır. Bir medeniyet dairesi muayyen bir mekân ve zaman içinde doğar, yaşar ve ölür. Meselâ: eski Türklerde tarihten evvel zamanlarda demokrasiyel ve âyıklığa yakın hukuk müessesesi göze çarpar. Türk kavmi aksayı şark medeniyet dairesinde çok mühim rolleri vardır. En eski Türk devleti olan Menenin tarihinin tetkiki bize Türk menkabelerinin menşesini göstermektedir. Bu devlet Çin, Avrupa reâlitelerini de aydınlatmaya salihdir. Onda görüyoruzki demokrasi teşkilâtının parlamentosunu yerinde bütün bunlardan müteşekkil bir kurultay vardır. Türeler; yasalar, harp ve sulh kararları kurultayda verilmiş olduğunu görüyoruz. Bu ırkı seciyevi faziletleri ve teşkilâtlarile şarkta, garpte ve bütün dört bucak dünyada medeniyetler kuran ve ta ezelden hür ve müstakıl yaşamış milletimizi Osmanlı hükûmatının idare kabiliyetini akıl ve şuurunu kaçırarak padişahlarının ihtirasları ve israfları yüzünden inkiraza mahkum oldu. Bir taraftan saray diğer taraftan din kisvesine bürünen cahil softalar bu iki kuvvet birbirinin mütemmimi olarak bünyemizi varlığımızı kemirdi. Bütün bir dünyaya insanlık şuurunu yayan medeniyetçi bir millet iken baştaki sultan ve onun gafil adamlarının seyyiatı yüzünden en elim avakıbe uğradı. Mücerret tefrikalardan çıkan Balkan harbi ve hiç bir siyasî menfaati ve gayesi olmıyan umumî harbe sürüklenildi. Kafkasın karlı dağlarında Çanakkalenin cehennemi ateşine bağrını veren Irakın kızgın çöllerinde kahramanlığından bir zerre geçmiyen Türk milletinin ellerine zincirler vurulurken esatiri bir kahraman Büyük Kurtarıcı 19-Mayıs-1919 da Samsun'a Anayurdun mukaddes toprağına ayak basmış bulunuyor. O zaman ruzgârları yangın kokusu getiren harap bir memleketin üstünde iradesinin zırhlarına bürünerek cidale atıldı. Bugünün kurtuluş tarihine mebde olurken bir taraftan tekâmül ve terakki esasını hazırlamakta idi. Bugünü takip eden istiklâl mücadelesinin hamleleriyle kurtuluş savaşının mes'ut neticeleri Lozan muahedesinin imzalarını ihtiva eden hadiseler birer mucize oldu. Sakarya, Afyon, Dumlupınar gibi harikaların yine ona mahsus mucize tabirile tavsif etmek doğru olur.

Sakarya; bütün bir milletin coşan ruhu, kaynayan kalbi ve akan kanıdır ki Türk istiklâlinin düşmanları bu kan deryasında boğuldular.

Dumlupınar insan kafasına sığmayan bir efsane fakat Atatürk neslinin yarattığı en büyük hakikattir. Birbirinden kutsal bu azametli eserler içinde Cumhuriyet yalnız ve yalnız onun banisi büyük müncimizin vecizeleri o mucizenin kaynağıdır.

Türk inkılâp ve ıslahat hareketlerinin tatbikında güdülen usule dair Gazinin büyük nutkundan bir kaç cümlesi siyasî içtimâî inkılâp hareketlerinde nasıl önceden hazırlanmış ve sıra tertibinde yürünüldüğünün şahididir.

Bu Ulu Kurucu millî hakimiyetin halk idaresi demek olan Cumhuriyeti ilân etmek faziletini takip ederken buna mecliste orta zaman insanların taşıyabileceği iptidai zihniyetle gizli bir muhalifet zümresi faaliyete geçmiş olduğunu bize medenî tarihimiz bildirmektedir.

Fenalıkların kökünden sökmek ve derdin tam ve mutlak surette tedavisi şîârı olan Ulu Rehber her şeye rağmen hakimiyetin kayıtsız ve şartsız millete ait olduğunu ve idare usulünün bil fiil millet idaresi esasına müstenit Cumhuriyet idaresi olduğunu kanunla teyit buyurdular. Bu ulvî hareketle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Türkiye Cumhuriyeti ismini aldı. Bununla millî reisin millete olan aşk ve muhabbet menbaından doğan bir Cumhuriyet oldu.

Ey Büyük Önder sen binler yaşa. Eğer sen olmasaydın şimdi bu topraklar ve bu sevdiğin millet ayaklar altında her taraf süngülü zincirlerle örülmüş bu güzel yurd çoktan çökmüş olacaktı. Evet sen olmasaydın asırlarca esir kalacak ve her köşede bir vicdan ölecek her bucakta bir ümit sönecekti.

İrkinin kolundan sen tuttun sen kurtardın. O düştüğü yerde şehitler bıraktı yürüdüğü izlerde kanlar akıttı. Fakat işte bu gün yepyeni bir devlet demirden kavi bir millet oldu. Büyük ülkü neslinin kalbinden taşan minnet ve şükranlar sanadır. Sen neslin başında ebedî millî bir çelenksin...

Cumhuriyetimizin Yıl Dönümü

Yusuf Mazhar Aten.

Bir yıl dönümüne daha erdiğimiz Cumhuriyetimizin açtığı semada uçan yurdun vardığı yükseklikten maziye bakılınca artık gözler kararmağa başlamıştır.

Bizim sağlam inancımız -bağlarını kopardığımız- geçmiş zamanı ulusca hiç görmez ve düşünmez olmaklığımıza çok kalmamış olmasıdır.

İleri -erişilmez medeniyet ülküsüne doğru ileri- hareket başlamıştır.

Eğer garp milletlerinden henüz geri isek onların asırlardan beri girdikleri yolların başında olmaklığımız buna sebeptir: fakat bir hakikat varki başladığımız ileri hareketindeki süratin ğarp milletleri ile aramızdaki mesafeyi kısa bir zamanda izale edecek derecede fazla olmasıdır.

Cumuriyet maddî eserlerini, manevî tesirlerini teyit edecek yolda yürütmektedir....

Muhakkak olan şey terakkinin, refahın dahilde asayiş ve harice karşı emniyeti tam olan yerlerde ilerilemesidir :

Eski Mısırda'ki medeniyet Nilden değil, o toprakların her türlü istilâdan masun ve mütecerrit olmasındandı. Mezopotamya da kalde medeniyeti -oralarında Mısır gibi- tecavüze uğramak korkusundan vareste olduğu müddetçe inkişaf etmiştir. Fırat ve Dicle'nin bundaki roli ikinci derecededir. Eski Yunanistan, Roma, Kartaca coğrafi durumlarının kendilerine temin ettiği emniyet sayesinde medeniyetin yüksek derecelerine varmışlardı. Muasır devletlerden İngiltere ve Amerika coğrafi vaziyetleri dolayısıyla içinde yüzdükleri emniyet sayesinde enine boyuna inkişaf ediyorlar...

Alman milleti ordusunun gölgesinde ileriliyor; İsveçre ve Belçika gibi iki memleket siyasî kefaletlerin temin eylediği huzura dayanarak mini mini cirimleri içinde muazzam bir medeniyet ve servet yükünü kaldıracak kudret gösteriyorlar...

İşte bizim Cümuriyetimizin de en büyük hediyesi sulhdurki bütün dünya ile dost yaşamak yolunu bulmak ve üzerimize dikilecek muhteris nazarlarını kamaştıracak gürbüz bir ordu yaratmakla temin olunmuştur.

Burada : "Yaşasın Cumhuriyetin harbci, tecrübeli, vatan korur, çelik orduları,, demeli ve bilmeliki hayatımızın, refahımızın, medeni ilerleyişlerdeki kuvvetin temeli odur...

Fakat ordu milletin içindeki kaynaklardan fışkırır.... Gerekli ki onun bu kuvveti, bu çelik vücudu eksilmemek, bilakis artmak için milletin her kaynağı kurumasın taşsın...

Cumhuriyet bu kaynakları canlandırmaktadır : O, maddî eserlerini manevi tesirlerini teyit edecek tarzda yürüterek ulusda bir noktaya toplanma hasıl ediyor.

"Yarattığı yeni seciye ile kendisine çektiği bütün milletin dilde ve duyguda birliği,,

İşte ordu kadar güvenilecek bir şeyki eskiden -fersude bir imanın sözden ibaret ve hayalden mürekkep mevhum ve mefruz böyle bir varlığı- fıktanından dolayı çekmediğimiz kalmamıştı.... Bu toplanma hareketini başlanıkça -hariçde- koyu bir nasyolanistik sanmışlardı; dahilde bunun manasını anlayamıyanlar bulunmuştu.... Bu, bir kelime ile Ziya Gökalpin "Millî Şuur,, dediği hasletin uyandırılması idiki uyanmıştır...

*
*
*

Cumhuriyet üzerine kanatlarını gerdiği yurttta -bu millî şuurun- inkişafını gölgesinde solduracak bir "Merkantil,, ruhun zuhur etmemesini gözetliyerek geniş bir refah havası esdirmeğe şalışıyor: eski rejimlerin adaletsiz, hikmetsiz, nisbetsiz bir şekilde çizdiği bir yolu bırakmak ve doğru yolu bulmakta Cumhuriyetin gösterdiği cesaret ve isabetin tarihte bir misli yoktur:

Biz, medeni dünyanın her yerinde sınıfların geçim kaygısıyla yaptıklarını gördüğümüz tehlikeli mücadelelerden hiç birisinin tohumunu Türkiyemize saçdırmıyan bir iktisadî rejim içinde yürütülmekle seadete erişeceğiz....

Cumhuriyetin yurdu ve ulusu kronometrik bir kat'iyetle, mutlak bir sükûn, kat'î bir disiplin dairesinde on üç senede getirdiği yerden hareket noktasını halâ görebiliyoruz....

Gerçe inkılâbımızın kıymetini bizden sonra gelenler daha iyi anlayacaklardır.. Fakat o kıymetin büyüklüğündeki azamet -içinde olduğumuz halde- bizede kendisini seçdiriyor... Binaenaleyh zerrekadar hata etmeden derizki : "Türkiyenin varlığını kurtaran ve

Cumhuriyetin
Kutsal Eşiğinde :

ATATÜRKÜN EN BÜYÜK Eserlerinden Biri :

Mahit Cürkkan,

Dil, ulusal benliğin ve ulusal şuurun ifadesidir. Bir ulusda millî hissin uyanması için evvela öz diline kavuşması lâzımdır. Türkdili, Orta Asya yaylalarında şanlı Türk ırkıyla beraber doğan zengin ve gürbüz bir dildir.

Türkler, İslâm olmadan evvel kendi dillerini kendi yazılarıyla yazmışlar, İslam olduktan sonra Arap alfebesini almışlardır.

Dokuz asır kullanılan bu alfebe Türk dilinin yapıyla kaynaşmaktan daima uzak kalmış, Türk dilinin güzel ve örneksiz düzene bir türlü uyamamıştır, Ancak 19 uncu asırda yüzümüzü garbe çevirdiğimiz bir zamanda bu hakikat anlaşılmiş ve Türk dilini düzeltmek için bir çok teşebbüslere girişilmiştir. Esassız ve programsız olan bu hamlelerin hiçbirisi muvaffak olamamış, Türk dili de kendini kurtaracak bir dahiyi beklemiştir.

30 Ağustosta (Ordular, hedefiniz Akdenizdir, ileri!) deyerek Türk yurdunu kurtaran Başkumandan, bir gün Dilkurumuna hitabende şu yüksek tarihî emri vermişlerdir.

istikbalini temin eden her şey Cumhuriyetimizdir,, : Tarihte ve şahit olduğumuz vakalarda gördüğümüz bütün Cumhuriyetlerin doğuşları ve doğumlarını takip eden revişleri içinde, ait oldukları yurtlar ve uluslar, ekserya pek büyük ıztıraplar çekmişlerdir.... Bizi böyle ıztıraplardan ve her türlü sademelerden esirgeyen Cumhuriyetin kendisi olmadığına şüphe yoktur... Bizi böyle ıztıraplardan ve her türlü sademelerden esirgeyen Cumhuriyetin bu kuvvetle banisi olan Atatürktür...

Her şeyi onun yaratıcı dehası yapmıştır, yapıyor, yapacaktır.

Bugün on üçüncü yıl dönümünü kutluladığımız Cumhuriyeti bize hediye eden Atatürk'ü hürmetle anmak, isminin ve eserinin büyüklüğü önünde eğilmek en büyük ödevimizdir.

"Dil ile millî his arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk Dili dünyanın en zengin dillerindedir, yaterki bu, şuurla işlensin.. Ülkesini ve yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk ulusu, kendi öz dilinide yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır,,

Bunu diyen baş aynı zamanda yapan başta olmuştur. 26 Eylül 1932 de Dolma Bahçe sarayında toplanan ilk kurultay Ulu Önderin yüksek huzurlarıyla çalışmasına başlamış 2 inci Kurultaydan sonra bu çalışma her gün birazdaha hız ve birazdaha kuvvet kazanmıştır.

Dil kurumunun bu verimli çalışmaları devam ederken Büyük Şefte boş durmamış, yüksek dehasıyla dil işinin bütün düğümlerini çözen kuvvetli bir tılsım bulmuştur.

Bütün dünya dil âlemine gür bir ışık salan ve Türk dilinin bütün dünya dillerine ana kaynak olduğunu isabet eden, (Günş - Dil) teorisi onun güneşli başından doğmuştur. 3 üncü Dil Kurultayı bütün faaliyetini bu teori etrafında toplamış, günlerce tezler okunmuş, münakaşalar yapılmıştır. Kurultayda bulunan ecnebi âlimler bu yüksek Türk buluşunu candan alkışlamışlardır.

Artık, dünya inanabilirki Türk ulusu öz diline kavuşmak için hızla yürümekte, savaş alanında, Siyasal ve Ekonomi alanında göz kamaştıran Türkiye, kültür alanında da müthiş bir varlık olmağa çalışmaktadır.

Büyük Şefin kurtardığı mübarek yurttan Cümhuriyete ve onu emanet ettiği dinç gençliğe kadar sayısız eserleri var.. Fakat onun Türklükle beraber yaşayacak olan en ölmez eserlerinden biri, bu işlenmiş ilim ve medeniyet dili olaçaktır.

Ustat Kâzım Nami Duru'nun çok nefis bir şiirini 2 inciteşrin sayımızda seve seve okuyacaksınız.

Taşpınardan Damlalar :

Cumhuriyetimiz

Edip Âli Gökpinar.

Cumhuriyet, bize Türk kafasile düşünüşü, Türk yüreğile inancı ve Türk dilile söyleyişi buyuruyor.

Cumhuriyet, demirle örgülü bir yurd yapıyor. Dinç ve görgülü bir yurddaş yapıyor.

Türk çocuğu Cumhuriyette okşandığı kadar hiç bir devirde okşanmamıştı.

Acun kahramanlığının en iyi örneği olan Türk askeri, ününe yakışan saygı ve bakımı, Cumhuriyette görmüştür.

Türk devriminin bir çok eyi, önemli, sevgi ve saygı değer çocukları var : Tren. Fabrika, Yazı, Ankara, Asayiş, Dil... Fakat bunların içinde en yaşlısı değilse bile en büyüğü Dildir.

Cumhuriyet güneşi ilk önceden halkı selâmlar.

Halk vaktiyle dile alınmazdı şimdi gönüllere akıyor.

Devrim yurdumuza herşeyin yenisini, dilimizin özünü getirdi.

Cumhuriyet Marşı.

Zeketiyya Gökaytac

On bin senelik şanlı uzun yolları aştık,
En sönmeyecek hızla biz erdik Atatürk'e;
Gündüz gibi biz şarkı aşıp garbe ulaştık;
Bir canlı güneş parçası artık bizim ülke...
Cumhuriyetin nuru karanlıkları boğdu;
Tarihe muzaffer Atatürk âlemi doğdu...

Bir âbide kutsallığı var her taşımızda,
Her zerresi yurdun yüce bir menkıbe saklar...
Bin bir güneşin nuru ışıldar başımızda,
Bizden sökecektir yine dünyaya şafaklar...
Cumhuriyetin nuru karanlıkları boğdu;
Tarihe muzaffer Atatürk ülküsü doğdu...

Cumhuriyet uğrunda gazâmız bilerektir,
Bir başka cihan parlayacaktır o gazâda..
Yüksekte duran nasiyemiz düşmeyecektir,
Yükseklige timsal olacaktır bu fazada...
Cumhuriyetin nuru karanlıkları boğdu;
Tarihe bu Cumhuriyetin talii doğdu...

Hür başta ve hür kalbde ışıktır ki bu, sönmez,
Şimşeklenir erkinliğin aşkıyla her işde....
Yüz yılların üstünde yürür bir hız o, dönmez;
Halk ülküsü, hak ülküsü Cumhuriyet işte...
Cumhuriyetin nuru karanlıkları boğdu'
Tarihe mukaddes Atatürk âlemi doğdu...

Altı Okun Anlamı.

Kâzım Nami Duru.

Marisa Saylavı Kâzım Nami Duru'nun 12-Birinciteşrin-936 Salı günü akşamı Afyon Halkevinde verdiği çok değerli ve önemli konferansının kısaltılmışını neşretmekle okuyucularımıza gerekli bir ödev ifa etmiş olacağız :

-1-

Cumuriyet Halk Partisinin bayrağı, niçin altı okla gösterilmiştir? Biliyoruzki oklardan her biri prensiplerimizden birini gösteriyor.

Sokak başlarında gidilecek yolu gösterir bir ok vardır. Fizikte kuvvetler oklarla gösterilir. Anlaşıyorki ok, bir hareket, bir durmadan yürüyüş anlamını göstermekte kullanılıyor. Cumhuriyet Halk Partisinde altı prensibi, bugün için tatbik olunupta yarın bırakılacak prensipler değildir; bunlar, Türk ulusunun sonsuz zamanlara doğru yer yüzünde kaldıkça güdeceği ana prensiplerdir. Dinamik, yani hiç durmadan harekete ulusun ihtiyaçlarına göre ilerilemede bulunan prensipler oldukları için oklarla gösterilmişlerdir.

Okların hep bir boyda görünmemeleri, prensiplerin birbirinden farklı değerde olmasından değildir; onların örnekleri ve değerleri hep aynı derecededir. En ortada olarak görülen okun kertiği, yani hareket başlangıcı noktası var; ötekilerin ise kertik kısımları kesilmiştir; çünkü bayrak uzunca dört köşedir; oklarında böyle tertip edilmesi, o yayvan dört köşeye uyup güzel ve mütenasip bir biçim alması içindir..

Şimdi altı perensibimizin anlamlarını birer birer anlatmağa çalışalım :

1 - Cumhuriyet prensibi : Partimiz, Cumhuriyeti, Devlet rejimlerinin en mütekâmili, en iyi şekillisi olarak kabul eder. Türk ulusu, idare rejimlerinin hemen hepsini görmüş geçirmiş, hepsinden ağzının tadını almıştır. 1908 den önce, Mutlakiyet rejimi altında haysiyetsiz ve şerefsiz zavallı bir esir gibi yüzlerce yıl yaşamıştır, O yıllar içinde Türk milleti, kendi benliğini bile unuttacak bir hale gelmiştir. Bütün kahramanlığını' bütün faziletlerini

o mutlak idareye feda ettiği halde bir türlü rahat yüzü görememiştir.

1908 de Meşrutiyet ilân edildikten sonrada yine acı sarsıntılardan kurtulmamıştır.

Saltanat idaresi, sırtlanlar gibi, Türk milletinin kemiklerini yemekte devam etmiş, hatta büyük savaştan sonraki mütareke sırasında padişah olan hain, yurdun düşmanlarla birleşerek Türk milletini yer yüzünden kaldırmağa kadar varmıştır. Bu hainler milletin başında kalsaydı, bugün kendi başına buyruk bir Türk devleti olmazdı. Türk, düşmanlarının çizmeleri altında yok olup giderdi, amma esir yaşamak, yok olmak bu milletin şanından değildi. İçinden Kamâl Atatürk gibi insanların üstünde, eşsiz bir oğlu çıktı ve onu yalnız bugünü kurtarmakla kalmadı, Türk Cumhuriyeti rejimini kuran, Türk ulusunu yeryürünün en şerefli, en saygı değer milletlerinden biri derecesine çıkardı.

Türk cumhuriyeti, Avrupadaki, Amerikadaki cumhuriyetlerde aynı aynına benzetemeyiz. Bizim cumhuriyetimiz kedimize özel, kendi millî vasıflarımıza uygun olarak kurulmuş bir cumuriyettir. Bizim cumhuriyetimizde milleti, Büyük Millet Meclisi temsil eder. Bunda teşri, kaza ve icra kuvvetleri millettir ve binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meclisinde tecelli eder. Bundan ötürüdürki Cumur Reisi bu meclisin azası içinde ve yine bu meclis tarafından seçilir. Hükûmeti kuran Baş Vekil, Büyük Millet Meclisi azasından olduğu gibi, vekil arkadaşları da yine bu meclis azasındadırlar.

Kanunları Büyük Millet Meclisi yapar; hükümlerinin icra edilmesine Büyük Millet Meclisi bakar. Ölüm cezalarını da Büyük Millet Meclisi tasdik eder. Başka milletlerin cumhuriyetlerini araştırarak olursak, bizimkinin onlarınkinden daha başka, fakat daha ileri olduğunu görürsünüz.

2 - Ulusculuk Prensibi : Gazetelerde hergün Avrupada Nasjonalizm, milliyetçilik hareketlerinden bahsolunduğunu okuyoruz. Bizim ulusculuğumuzla onların ulusculuğunu aynı şey zan etmiyelim. Onlarda ulusculuk az çok birinci, zengin bir sınıfın siyasasıdır. Kendilerine milliyetçi derler; Fakat yalnız kendi sınıflarının menfaatlerini düşünürler. Orta ve fakir sınıfları kendi ellerinde bulundurup onları esir gibi kullanmak isterler.

Bizim milliyetçiliğimiz hiçde böyle değildir. Bizde bir kerre asilzadeler, zengin burjuvalar, orta halliler, işçiler, köylüler gibi sosyal sınıflar yoktur. Bizde Türk dilile konuşan, Türk ruhile yaşayan, Türk kültürünü benimseyen herkes Türktür, Türk milletindedir.

Uzun yüz yıllar Türk, padişah idaresinin zorile, kendine Türk diyemezdi. Medreseliler, "din ve millet bir şey,, di. Arap ve A-cemce ile karışık Türkçeye Osmanlı dili denirdi. Kimse "ben Türküm,, diye öğünemezdi. Türk demek, pek bayağı, pek aşağı bir şey demek gibiydi. İçimizde Araplığıla, Arnavutluğu la, Çerkesliği la öğünenler karşısında zavallı Türk, "Bende Türküm,, demeğe utanırdı.

Meşrutiyetten sonra, bir Türkcülük hareketi görünmeğe, başladı; Fakat devleti idare edenler, bir türlü Türklüğü ilân edemiyorlar; içlerinde Türkçülüğe gizli yardımda bulunanlar olsada, devlete "Türk Devleti,, diyecek cesareti kendilerinde bulamıyorlardı.

Bugün devletimizin adı Türk devletidir. Devletimiz, yeryüzü devletleri muvazenesinde, en saygı ile görülen bir yer tutmuştur, Yabancılar, bugüne kadar Türkün ne olduğunu bilmezken, bugün karşılarında Türkü görünce önünde saygı ile eğilmekten kendilerini alamıyorlar.

Türk yer yüzünde ilk medeniyeti kuran bir millettir. Bunu yüce Atatürk'ümüzün ileri sürmesine kadar hiç birimiz düşünemiyor, düşünsek bile söylemeye dilimiz varmıyordu. Atatürk, Türkün en asil, medeniyet babası bir millet olduğunu söyledikten başka, bu hakikatı ilim bakımından herkese göstermek yollarını aramak üzere (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti)ni de kurdu. Bugün biz, kendi kendimizin bu asaletine inandığımız gibi, Avrupa tarihleride bu hakikatı tasdik etmeğe varmaktadırlar.

İşte Türk milliyetçiliği böyle bir inandan doğmuştur. Bizim ulusculuğumuz, hiç bir ulusu aşağı göstermez; her ulusa, lâyık olduğu saygı yerini verir, bundan ötürü insanca bir ulusculuktur.

3 - Halkçılık Prensibi : Yukarıda «bizde sosyal sınıflar yoktur» demiştim. Halkçılık prensibimiz bu hükme dayanır.

AFYON VE HALL.

Edip Âli Gökpınar.

Geçen Cumuriyet bayramında temelleri atılan Hall binası hummalı bir faaliyetle çalışılmış ve yaşına girmeden bütün teşkilâtile bugün hitama ermiş bulunuyor.

Afyonun büyük ve aziz evladı; vatan sever Ali Çetirkaya elile açılmak şerefine nail olan bu büyük eser, bütün işlerinde bütün hareketlerinde senbolü, remzi, temizlik olan Afyon belediyesinin, şehrimize en değerli ve en önemli armağanlarından birisidir.

Büyük fedakârlık ve gayretlerle meydana gelen bu hall, memleketimizde emsali nadir bulunan bir medeniyet âbidesi ve şehrimizin en güzel, en faydalı süslerinden binalarından biri olarak yükseliyor. Hal'in, istikbale hakkiyle öğünerek yadigâr bırakacağı bu hall, şüphesiz medeni hayatımızın en canlı, en ameli bir ifadesi olacaktır.

Padişahlık devrinde bir asilzadeler, sonra hocalar, eşraf ve muteberan, memurlar, avam halk gibi bir takım uydurma sınıflar varmış. Asilzadelerin çocukları askere alınmazdı. İstaubullular, Mekke ve Meeineliler askere alınmazdı' Arap, Kürt aşiretleri adeta devlet içinde devlet olacak kadar müstakildiler. Arnavutlar ikide birde isyan eder, asker ve vergi vermekten kaçarlardı, Şehirlerde, Kasabalarda paşaların, beylerin, köylerde ağa denilen kimselerin bir takım imtiyazları vardı. Vergileri veren, askere giden, her türlü teklif altında ezilen orta halli ve fakir Türk halkıydı.

Bugün bunların hiç biri kalmamıştır. Her Türk kanunun önünde müsavidir; yalnız her Türk kendi istidadına, kendi çalışmasına göre bir yer tutar. Her Türk erkeği askerdir; kadın erkek her Türk vergi verir ve devletin işleriude çalışır. Bir köylü, çalışması ve doğruluğu ile devletin en yüksek yerine kadar çıkabilir; Hakim, Kumandan, Meb'us, Vekil, Baş Vekil, hatta Cumhuriyet Reisi olabilir. Yeterki yalnız o yerlere geçebilecek iktidarı ve temizliği gösterebilir. Tam anlamile halkçılık budur.

Hall, şarktan garbe dönüşün, hassatan halk arasında, en filii bir hızıdır. Hall yeni rejimin ameli bir tezahürüdür. Cumhuriyet Hükümetinin halka bahşettiği nimetlerin en eyilerinden birisidir. Şarkın köhne ve kötü adetlerinden birisi olan yere; rasgele serilip oturmayı, satıcı ve alıcığı, halk pazarını, ayağa kaldırdı.

Halkı, hasır nizamından sandalya nizamına çevirdi, yükseltti. Ona daha fazla hareket ve zindelik verdi. Bir bakımdan da temizlik sergisi deyebileceğimiz hall halkımızın medenî, sıhhi ve hatta bedii terbiyesine hizmet etmek ve temiz alıp, temiz satmanın, kendi işini, kendi yapmanın faydasını öğretmek itibarile bir nevi okul ödevini ifa ediyor. Bunun içindir ki Afyon'un temiz belediyesine tam manasile halk öğretmeni adını vermekte hiç tereddüt etmiyoruz.

Medenî bir millet için yeyeceği şeyleri temiz ve muntazam bir şekilde tedarik etmek zarureti vardır. Afyon, Türkiyede bu ihtizacı ilk evvel sezenlerden biri olmakla öğünebilir.

Kuvvetli ve en mütekâmil nesli yetiştirmek için sıhhat ve temizliğin roli güneş gibi aşikâr bir hal almıştır. Bu temizliği en önce yediğimiz içtiğimiz şeylerde aramamız icap eder.

İşte hall de umumî temizliğin ve kontrolü inzibatı daha kolay tesis etmektedir. Mikroplu tozların, yağmurların, fırtanaların zarar ve tahribatına hall asla müsaade etmemektedir. Her tarafında bol bol su tertibatı olduğundan, beton olan meyva ve sebze sergileri her gün baştan aşağı yıkanıp ter temiz bir halde sergicilere devroluyor. Belediyemiz daimi satıcılara ve sergicilere, temizlik aynası olan beyaz gömlek geydirmekle ayrıca bir isabet göstermiştir.

Tel dolaplar içinde her tarafı çini karelerle döşenmiş ve bezemiş olan kasap dükkânlarındaki etler ve temiz cemekânlı dükkânlarda sebze ve meyvalar, eski pazarların ve dükkânların laubali, muzur ve sırnaşık dilencisi sineklerin hücumundan kurtulmuş demektir. Şimdi hall de satılan herşey adeta dile gelmiş, cazip bir eda ile; ne olur beni alın! beni yeyiniz! diyor. Bununlaberaber, bütün eşyalar böyle temizlik ve intizam içinde satılmakla hiçte pahalı bir cephe göstermiyor. Her şeyin eski ve yeni şekli aynı fiattedir.

Hall in ortasındaki geniş çiçek meydanı, küreiarzı tasvir eden bir çeşmenin etrafında ayrı bir güzellik gösteriyor.

Kapıdan girerken, hall cephesinde bir kaç şekerçi dükkânları, eczahane ve asrî furunlar temizlik, letafet ve süs itibarile en tanınmış şehirlerin tekâmülünü gösteriyor. Furunlarda pişen ekmeğin hamuru en modern makina ile yapılmaktadır. Temizlik ve pişim iytilarile çok eyi ve sıhhidir. Hall cephesi şehrin muhtelif istikametlerinden gelen yolları birbirine bağliyerek muazzam bir eda, haşmetli bir vakar ile şehri seyrediyor.

Hall; bir taraftan müşterilere kendi işini kendi yapmak için usûl öğredirken, her şeyin en eyisini bir arada toblu bir halde görmek ve en eyisini bulmak, seçmek fırsatını da veriyor.

Her topluluk; her şeyi, her vakit, en kısa yoldan kontrol altında tutturuyor ve sık sık dolaşan zabita memurlarının dikkat ve gayreti en ufak haksızlık ve yanlışlığı tashihe imkân veriyor. Medeni bir millet için, yeyeceği, şeyleri temiz ve muntazam bir şekilde tedarik etmek zarureti vardır. Afyon Türkiyede bu ihtiyacı ilk evvel sezenlerden biri olmakla öğünebiliyor.

İşte böyle muazzam, metin, sağlam, temiz ve çok faydalı bir abideyi şehrimize hediye eden Afyonun temiz belediyesi ve onun başında bulunan çalışkan değerli temiz Şarbayı Hüseyin Tiryaki oğlunu içden gelen bir duygu ile tebrik etmeyi en önemli bir memleket borcu bilir ve bu vatan banisinin hepimize kutlu ve mutlu olmasını dileriz. (1)

*
* *

Bu vesile ile de yurdumuzun bayınlaştırılmasında Atatürk tutumunun İnönü hükümetinin başarıcı siyasasını canlı ve kudretli izerleriyle te-hakkuk etiren ve şarımızın yücelmesi, onarılması için büyük irşat ve kayırmalarını esirgemiyen aziz büyüğümüz yüce Çetinkaya'ya halkımızın sonsuz saygı ve şükranlarını sunar ve en büyüğümüz Atatürk'ün yüce adını sarsılmaz saygılarla anarız.

[1] Hall de 51 gişilik beton sergi, 54 kasap ve sebze meyveci dükkânı, 2 modern furun ve geniş bir yağ pazarı 1 kuru taneler pazatı 1 ekme ve kaymak pazarı geniş bir çiçek ve fidan pazarı, yukarıda 13 oda ve daire 2 asrî abdashane çeşme ve bekci odası kahve v. s.

AFYONLU BÜYÜK OZAN ABDURRAHİM

- Hayat ve Eserleri -

14

Edip Âli Gökpınar.

Abdurrahim babası ve soy adı küçüklüğü- Afyon'dan dışarıda Abdurrahim ve Akşemseddin - Afyon'a dönüşte Abdurrahim - ozanın alle dirliği ve biricik kızı - vakfettiği kitapları, eserleri - kendinden sonra gelenleri - hükümler...

Ozanın gönlüne son bir hitabı ve son bir hasbihali :

Gönlüme dedim ki ey çok sözlü kul
Niçe dirsın cismi ko esrarı bul.
Bulmadın ehlin ömür kıldı güzer,
Eylemezsin gaflet ehlinden hazer.
Dedi ode düşmüşem aybeyleme,
Söylemezsem yanarım reybeyleme.
Bahri can herdem eder yüzdürlü cüş
Bes ola bilirmi bir saat hamûş.
Din yolundan ben eğerçi gitmezem,
Halka leykin din ile fahretmezem.
Sırf söz demek kuru efsanedir
Kalbini safı kılan merdanedir.

Çünkü meşgul ola çok güftare dil
Bihuzur olur kalur avare dil.

Söz eğer kıymette hemçün zer ola
Ol ki söylenmeye ol cevher ola.

Çünkü gönlün döstten bigânedir,
Söylediğim söz sana efsanedir.

Nefse verdiğim öğüt oldu heba
Derdine darûdan olmadı deva.
Kendi kendimden çün el çekdim tamam
Bildim ol dem benlik olmuş bana dam.
Kılmayınca sen seni hiç ü adem
Bilmeyesin nefsinin rabbini hem.

Ben sana kuşlar dilini serbeser
Söylemişem fehm kıl eyle haber.
Bunların şerhu beyani özgedir
Kuşların zira zebani özgedir.

Cehdedüp yol kuşlarından olalım,
İsteyelim onları ta bulalım.
Umarım bana o yoldan toz ere
Kulağıma sözlerinden söz ere.
Taki halk işin koyam azad olam,
Bu belaler arasında şad olam,
Komuşam halkın eyusun yatlusun;
Fariğim dersen eyusun yatlusun.
Derdi dilden şöyle ben dermandayım,
Ruzü şeb nalan olup efğandayım.

Ey diriğa bulmadım âlemde yar!
Ömr'zayı geçdi kisb olmadı kâr.

Çünkü vardıkca çok oldu yaremiz,
Aczile bicareliktir çaremiz.

„Fi beyani hatmilmakalat...“ başlığı altında ve nerele olduğunu bildiren sözleri :

Ya ilâhî ruha tevfik et ata,
Keşfi ma'nilerde tahkik et ata.
Lutfile ihsani biendaze kıl,
Busitani canı daim taze kıl.
Varlığından çünkü bahşettin vucud
Eyledin insanı kıldın fazlû cud.
Hükmine yerince olmadım muti'
Kıl habibin bana son demde şefi'
Kılmadın mahrum lutf umanları
Didever kıldın gözin yumanları.
Çok kazandım cürmile yüz karesin
Umarım sehvimde afvin karasın,
Rahmetin bahrinden erse katra nem,
Kıla âlem halkının cürmin adem.

Hernekim kavlimde filimde hata
Geçdise mahv eyle yareb kıl ata,
Dilde çün Abdurrahim'e rahmet et
Bendeni yad (şerir) etme yadet da'vet et.
Oldu gerçi mevlidim *Kerahisar*
Yüzüm ağet kılme beni sermişar.

Bana lâyük olanı ko, kıl kerem,
Sana lâyük olanı kıl dembedem.
Müşkül işler hak katındadır genez
Hak atası kabiliyet istemez.
Hak ata kılmak dilese kuluna
Kabiliyet yok isede bulunâ.

Örteler cünkim bu har üstüne hâk,
Cürm çirkinden beni sen eyle pak.
Toprağa uram çüben serkeşte yüz
Bir'kıl kasdım eğer var ise yüz.
Çok hayasızlıklar ettim ya ilâh,
Bakma ana lutfun eyle kıl tebah.

Okuyucularından dileği ve kitabının yazılış tarihi. *Vahdetnamenin sonu:*

Çün muin oldu ve yarı kıldı rab
Aher oldu bu mubarek name heb.
Ehli kâmil sahibi ilmü amel
Bunda ger bulursa noksan u halel.
Gözlemeye niydi (neidi?) anın zahirin,
Fikr kıla evvelin ü ahirin.

Ehli hakkın sözlerin hak bil inan,
Anların hakkında kılma bedgüman.
Derkehinde bizi yareb hâk kıl
Yatlu illetten marazdan pak kıl.
Her ne olsa bize bildir aybımız
Ver yakını zail olsun reybizim.
Çün benim kemler keminden kem,
Öyle olkim varı varında adem.
Hicret edelden o sultanı hurem
Mefhari kevneyin me'küli ümem.

Eski Zamanlarda Afyon da Yaşayış .

III

Edip Âli Gökpinar.

Dikkat bakışımıza çeken Mahalli ufak notlar :

Sicil defterlerinin kapalarında baş ve son taraflarında yazılı olan ve esnaf hareketlerine ve narha ait bir iki satırlık yazıların ilgi uyandırıcı olanlarını aynen alıyoruz:

«1055 Tarihinde Rabiülevvelin yirmi beşinci günü pazara kiraz (kiraz) gelüb on dört akçaya narh verildi.

* *

«1061 Cemaziyelahiresinin dokuzuncu günile mayısın 19 uncu günü pazara kiraz gelüb 14 akçaya narh verilmiştir.

«1063 senesi Cemaziyelahirenin onbeşinci günü ki yevmussel-sedir pazara kiraz gelüb ondört akçaya narh verildi.

«Recebülzurecebin yirmi altıncı günü pazara emrut (armut) gelüb dört akçaya narh verildi.

* *

«1086 senesi safarülhayrın ondördüncü günü kiraz sevki sultaniye dahil oldu. Allahütaala senesine erişti.

«86 Sene Rabiülahirin altıncı günü Çakır köyünden hıyar geldi.

Bil sekiz yüz iyle altmış beş edi 865 H.

Sa'deyn bir birile eşedi.

Burcu cevzadeydi cirmi afitab

Mahi mirine haml olmuş rikâb

Nısfı şaban idi ve faslı bahar,

Murgizar içinde idi murgi zar.

Erdi bu ferhande defter ahare

Pür işaret u rumuzi fahire

Niçe sözehli güherriz oldular

Nesrü nazm ile dilaviz oldular.

Düşmedi bu resme türki bir kitab

Hak budur vallah â'lem bissevab.

«1061 Cemaziyel ahiresinin 28 inci günki mahi haziranın yedinci günüdür. pazara taze dud gelüb altı akçaya narh verilmiştir.

«1061 Recebin dokuzuncu günü Temmuzun altıncı günüdür. Pazara zerdalu gelüb sekiz akçaya narh verilmiştir.»

Yukarıda örneğin verdiğimiz kiraz kaydı hemen her sicilde var gibidir. Kiraz zamanı yılın hayırlı ve sevimli bir dönüm noktası ad ediliyor.

Meyvalardan maada bütün yenecek şeyler narha tabidir. Umumî listeden de ayrı örnek koyacağız.

Yine aynen aldığımız Diğer kayıtlar :

«Oldir ki kasap ustaları muvacehesin Ahmet yeğitbaşılıktan fari olup usta Mehmet bin bayram yeğitbaşı kayıt olunduğu bu mahalle tahrir olundu. sene : 1055.

«Börekci ustalarına Cumaertesi ve pazarertesi izin verildiği bu mahalle kaydolundu. 1055.

* *

«İşbu 1063 senesininin muharremulharaminin guresinden aheline varınca «Bazarbaşı» hizmeti Çırak zadeye tayin olunup mezbur dahi kabul etmeğin kaydolundu.

«1063 Bakkal Ali cümle bakkallar marifetile yeğitbaşı nasbolundu.

* *

«Kasablardan bunda mevcut olan seferbey ve maden, cingâne oğlu ve Kerim Çelebi oğlu dükkânlarıdır. Gayriler kaybetmiştir. Mahallinde görüle Bayram nam kimesne dahi kasap nasb ve tayin olunmuştur. Ahmet ve Hamza kış ve yaz kasap tayin olundu. Sene: 1063.

* *

«Bayram müsamehası olunup ağda on akçaya ve kiyye helva beş paraya beya alatarıkulmüsameha izin verilmiştir. Zilhicce: 1094.

* *

«1095 Muharremulharamı evahirinde ustad kasaplara cümle a'yanı vilâyet ma'rifetleriyle verilen narhicedid dirki zikrolunur: Fi 25 muharremulharam sene.. 95. Lahmiganem: 1 kiyye: 5 para. Lahmi magız 1 kiyye: 4 para. Lahmi bakar 1 kiyye: 2,5 para.

* *

«1088. Kâmil guruş: 120 Akça esedi guruş: 110 Akça, para: 3 Akça halısuluyardır. Ziyuf ve Kızıl Kırık akçalar meydanü tedavülden men'..

* *

Mektebe para terkeden hamiyetli adamlar: Yıl: 1085. H.

«...Müteveffayı mezbur Mehmet efendi, Muhittin efendi mektebinin muallimi olup nukuda bazı zayıtı olmak ile zaiyat mukabelesinde mektebi mezbure kendi malından vakfelediğ kuruş 200.»

«...Balâda mesturulesami olan mezbur hacı Beyde olan 200 kuruş mektebi mezburenin muallimi olan Ahmed efendi ibni Abdülcebbar efendiye devrolunup kabul eyledi.

Yıl 1085. H.

«..Arap Mescidi mahallesinde sakin olup fevt olan Hacı Mehmed efendinin..» bıraktığı zengin miras içinde mektebe 1372 kuruş gibi mühim bir kısım ayırmıştır.

* *

Karahisarın "Afyon" adını eklediği ilk tarih :

«1061 H. Tarihinde «Afyon Karahisarına tabi kunduzlu nam kariye sakinlerinden...» diye başlıyan bir davadan Afyonun ilk adını aldığı anlaşılıyor. Daha eski bir kayıt bulunana kadar bu tarih esas olacaktır. Bu tarihlerde şehirde afyon alım satımından da söz geçiyor.

Şu halde şehrimizin (294) yıldan az önceden Afyon Karahisar adını aldığını kabul etmek gerekir.

* *

İki önemli belge:

1098 H. yıllarında, avcı 4 üncü Mehmedin elinde, devlet otoritesinin bir oyuncak gibi idare edileğini gösteren, biri zulma biri asayişsizliğe ait iki belge:

Asayişsizliğe ait :

Bu fermanı âli diyarı âli kapucu başlarından İftiharülmacit velekârim seadetlü yeğen Mehmet ağa hazretleri tarafından mübaşir olan Çerkes Mustafa ağa meclisi şeride medinei mezbure mahallatından Yukarıpazar mahallesinden Kırık Veli Bin Mahmut ve Tacahmet mahallesinden Abdülkadir Bin İbrahim ve Sofular mahallesinden hacı Hamit bin Mehmet ve Ali bin Hüseyin ve Hızır bin Yonus ve Arap mahallesinden Şaban bin Ali ve Çavuşoğ-

lu mahallesinden Maden ve bedrik mahallesinden Abdullah bin yakup ve Camikebir mahallesinden İbrahim bin İsmail ve Fakih paşa mahallesinden Elhac Hüseyin bin Süleyman ve İmaret mahallesinden İslâm bin Osman nam kimesneler ihzar ve mahzarlarında takriri kelâm edüp işbu sene semane ve tisine ve elf zil-kadesinin on altıncı sülûsan günü vakti zuhurda ahali vilâyetten üçyüz miktar adam saliyane hususunu bahane edüp İmaret caminde cemiyet ve ehli ırzın ırzını hetk ve bazıları da katil kastile fesade şürû ve ol cemiyet ile müşarünileyh hazretlerinin sakin olduğu saraya gelip malayani cevaplarından sonra cemiyeti mezkûr içinden mezburun ahz olunmuşlardır. Vakiihal sual olunup takrirleri tahrir ve mucibi icra olunması matlubumdur dedikde gibbessüal mezburun Hacı Hasan ve Ali ve Hızır ve Şaban ve Maden ve Abdullah ve İbrahim ve hacı Hasan ve İslâm cevaplarında filhakika tarihî mezkûrda cemiyet mezbur oldu. Lakin mezbur Abdülkadir suki sultanide ümmeti Muhammetten olan İmaret camiine gelüp ve halka nida ve anın nidasile üçyüz miktar adam camii mezkûrda cemi, mezbur Kırık Veli bir cemiyet olup ehli ırzın ırzını hetk ve müşarüileyhin sakin oldukları saraya vardıkları mahalde bizler dahi mevcut idik. Mezburan Kırık Veli ve Abdülkadir cemiyeti mezkûreye bâis yaver olmuşlardır.

Dediklerinde gibbelistintak mezburan Kırık Veli cemiyeti mezbure bir cemiyet ve mezbur Abdülkadir dellal olup cemiyeti mezbure nidasile muterifan olduklarından sonra keyfiyet ve ahvalleri Medinei mezbure mahallatından İmaret mahallesinde Elhac Mustafa Bin Mestan ve diğer hacı Mustafa bin Osman ve Hacı Mahmut mahallesinden şeyh Veli efendi ve Musa ve Yukarıpazardan Elhaç Hüseyin ve Efecikten şeyh Mehmet ve Tac Ahmetten Süleyman Çelebi ve Kâhil mahallesinden şeyh Recep efendi ve Elhaç Yusuf ve hacı İbrahim ve hacı Mehmet ve Camii kebirden Şaban ve Arabdan hacı Abdi ve hacı Cafer ve İbik mahallesinden hacı Ahmet ve Sinan Paşadan hacı Mehmet ve Hacı Yahya mahallesinden Recep efendi ve Sofular mahallesinden İbrahim Çelebi ve mollahaşi mahallesinden Seyyid Emrullah çelebi ve Hacı Avtal mahallesinden Abdülvahap Çelebi ve Karaman mahallesinden Mustafa ve Çavuşbaş mahallesinden Çalâpverdi ve Kubeli mahallesinden Mehmet ve Bedrik mahallesinden Mehmet vesair

cemmi gafir ve cem'i kesirden sual olundukta mezburan Kırık Veli ve Abdülkadir kendi hallerinde olmayıp ehli fesat ve fisku fücür ve sahibi cemiyet daima fesat üzerelerdir velhasıl saii bilfesad filarzdır deyü haber verdiklerinde mucibile hüküm birle mavaka şüt fi evahiri Zilkade sene 1098.

* *
*

Kasabamız Karahisar Sahip sakinlerinden ve eşşeyh Recep ef. ve eşşeyh Veli ef. ve şeyh Esat ef. ve şeyh Mehmet ef. ve eşşeyh Yusüf ef. eşşeyt Emrulla Çelebi ve seyyid Bayram Çelebi seyyid hacı Halil ve İsmail Halife ve Recep halife ve Osman halife ve Ahmet halife ve Halil halife ve Musa halife ve Mustafa halife ve diğer Recep halife ve Halil halife ve elhaç Halil ve elhaç Abdullah ve elhaç Ali ve elhaç Mustafa ve elhaç Hasan ve Mehmet ve Ahmet ve Musa vesaireleri biemaihim ve kasabai mezbura muzafatından Çobanlar nam karyeden Yusüf ve Sülümenli nam karyeden Ebubekir ve Mihaij nam karyeden Mehmet ve Karaca Ahmet nam karyeden Ali ve Susuz nam karyeden Mustafa ve Sarık nam karyeden Mehmet ve Ayvalı nam karyeden Bekir ve Salar nam karyeden Mustafa ve Kücez nam karyeden Recep ve Çapaktan Mehmet ve Eynegaziden Mustafa ve Sipsin nam karyeden elhaç Hüseyin ve Süglün nam karyeden elhaç Ebobekir ve İnas nam karyeden İbrahim ve İsekarahisar nam karyeden Mustafa halife ve harmanlı nam karyeden Mehmet ve Gebeceler nam karyeden Şaban nam kimesneler ve sair biemaihim meclisi şeri şerife hazıron her biri takriri kelâm ve bastı meram edüp mütesellim deli Veli 300 den müteceviz Sarıca ve Sekban taiifesinden bayraklar açurup şehri ramazani şerif gurresinde Livai Karahisarı zabta geldi. Ehlü ayalimizle sakin olduğumuz menzilimiz üzere ve yemeğimiz yediklerinden gayri ayazenbillahi tealâ her birerlerimize zikri müstehcen elfazı küfür ile şütüm ve zulümlerinin nihayeti olmadığını derdesti kiraet ilâm eylediğimiz mahalinden tefehhus ve cemiyet ve bu tarafa vakii hal tekrar ilâm olunması babında sadır olan fermanı alışan ile mübaşir tayin buyurulan iftiharülemacit velekârim divanı âli kapucu başlarından seadetlü yeğen Mehmet ağa hazretleri ve mütevellî tayin buyurulan Ahmet ef. daileri kasabai mezbure geldiklerinde yevmi

Ustat Adanalı Ziyanın Bir Şiiri ;

Derim ki hulya buya, benimle bir sen olmalı
Şerabi erğavan çekip, beş on kadeh şen olmalı.

Akar sular, hezar öter, taraf taraf şükûfeler
Füyuzı lemai kamer cemali gülşen olmalı.

Safa rehini yekdiğer saba rehini boş güzer
Küşade perdei saher cihan rüşen olmalı

Görünmeli neşatı mey yücelmeli sadayı hey
Atayı büse pey be pey tahammülükken olmalı.

Düşüp kucağına senin o demde serhoşane ben
Huruşi zevki giryeden lisanım elken olmalı.

Müsait olmaz ey melek muhibbe her zaman felek
Budur hayatı müşterek hemişe yekten olmalı.

sebtten yevmi perşembeye varınca mezbur deli Veli ondört defa daveti şer'i olunup birine itaat eylemeyüp bundan akdem Livai Karahisar tarafından zabta vekil eylediği Piri Ali beyi azil eylediğinden bir kâğıt götürüp mezbur Ali beyi dahi taşra yanında aldıktan sonra selas günü alessahar Kubeli mahallesi sükkânından Recep nam kimesnenin sol kulağını dibinden kat'ı ve eline verüp varup kapucu başı ağaya böyle haber verdeyü irsal eyledikten sonra yüz elli miktarı Sarıca ve Sekbani Kasabai mezbure çarşusuna götürüp hücuüm ve yağma ve garet ve her birerleri selli seyf edüp üzerimize geldiklerinde bihamdillahi taalâ taifei mersume bertaraf ile kasabai mezbureden ihraç olunurken kasabai mezbureden birkaç kimesveyi mecruh eylediler. Ve işbu vakada onaltı nefer eşkiya ahz ve kalebend düşmüşlerdir. Badelyevm taşra adamımız çıkmadan kalup halimiz diğer gün olduğunu bir defa dahi asitani seadete ihbar ve ilâm olması matlubumuzdur dediklerinde filhakika macera minvali meşruh üzere olduğunu bu fakir dahi müşahede ve muayene etmekle fukara ve zuafanın veçhi muharrer üzere olan ehvalleri ketbü tahrir olunduki vakti hacette merkezi macera ola. 1098.

Üç Mimarî Abidemiz.

(2)

Süleyman Gönçer.

oymacılığının en güzel örneklerinden biridir. İnsan bunun karşısında Süleymaniye'nin kapı ve pençere kapaklarını işliyen Sarhoş İbrahimlerin hangi ustaların çırakları olduğunu anlamakta güçlük çekmez. [Resim 3.] Ne yazık ki bu ince eser soyguncuların saldırısına uğramış, bir kanadı parçalanmıştır. Mihrabın yan tarafına gelen yüksek pençerede biricik kalmış olan alçı işi renkli cam çerçiveyi de âbidenin değer biçilmeyecek kıymetlerinden olarak saymak isteriz.

Söylendiğine göre cami 882 göç yılında açılmıştır. Bunun için "Kul Hiye darül-karar,"ın tarih düşürüldüğü söylenir.

Onarımda değiştirilen eski kitabesi orneği olmamakla beraber Ebced hesabıyla doğmuş olan bu söylenişe inanmak lâzımdır. Cami 1079 göç yılında (1668 doğum yılı) ve bir de zelzele yüzünden harab olduğu 1210 göç yılının (1795 doğum yılı)nda önemli bir şekilde onarıldığı elde bulunan vesikalardan anlaşılıyor.

Bu güzel âbideyi daha çok resim ile tanıtmaya şimdilik imkân yoktur. Dıştan ve pek basit olarak küçük tamirler yapılmış isede denilebilir ki artık kubbe kuşaklarındaki pençerelerde cam, çerçive adına bir şey kalmamıştır. Hatta değerine baha biçilemeyecek derecede kıymetli olan biricik alçı işi pençere de güvercinlerin göğüs vuruşları ile bitmiştir.

Caminin etrafında geniş meydanın bu âbidenin şerefine uygun olarak park haline getirilmesine yeni şehir plânında tesbit edildiği gibi beş senelik bayındırlık programında 937 yılı işleri arasına park ve etrafının açılması işi de konulmak suretiyle Uray tarafından gereken değer verilmiştir. Bu program başarılıken caminin de boşaltılmış olması ve esaslı bir şekilde onarılması çok yerinde olacaktır.

H A M A M : Caminin ön yan tarafında çok kullanışlı, şirin bir tarzda çifte olarak yapılmıştır. Dikkati çeken tarafı kadınlar ve erkekler için olan kısımların bir birine benzemeyen iki ayrı plân ile ve birleşik olarak yapılmasıdır. (Plâna bakınız) Çevrenin büyük bir ihtiyacına karşılık veren hamam aynı zamanda camiye önemli bir gelir olmaktadır. Şimdi çalışmakta ve bakımlı bir halde bulunmaktadır. [Resim 4.]

M E D R E S E : Afyonluların "Taş Medrese," adını verdikleri bu bina caminin yan arkasında ve başka medrese binalarında olduğu tarzda, bir avlu etrafında küçük odalar, dersane ve kütüphane kısımlarından ibaret olarak yapılmıştır. (Plâna bakınız) Medreseden ayrı bir kapı ile girilen iki kubbelik bir mektep kısmı ile burası devrinin yüksek kültür kaynaklarından biri idi. Müderrisleri arasında Ahterî'lerin, Abdürrahim'lerin bulunduğunu söylemek; onun kültür hayatında oynadığı rolü anlatmaya yetişir. [Resim 5.]

12 Molla odası bir müderris odası ve bir kütüphane bir dersane ve bir de mektep teşkilatı ile önemli bir mimarî eser olan taş medrese; cami divarlarında olduğu gibi Seydiler taşı ile kaplıdır. Cenel kapı yine aynı taştan ve oldukça güzel yapılmıştır. [Resim 6.]

Genel savaş ve işgaller sırasında epeyce harap olmuş olan bu bina şimdi müze yapılmış, Kültür Bakanlığı âbideleri koruma hey'etinden alınan tahsisatlarla oldukça iyi bir şekilde onarılmıştır. Bu suretle hem bina kurtarılmış ve hem de memleket kıymetli bir müessese hazanmıştır.

Son söz olarak deyebiliriz ki bu üç önemli eser Afyonumuzda şehri süsleyen, atalar armağanı, değerli birer âbidemizdir.

Dil bayramında okunan şiirlerden :

SÖNMIYEN SEVGİ.

[Adanalı Ziyanın.] [1]

Sevdalıyım kurkunum yükü ağır yorğunum,
Kınamayın dostlar ben, bir yosmaya vurğunum.

Saçı ipek örmeli, göz kudretten sürmeli,
Bir dilberki sevdiğim vasfa gelmez görmeli!

Güzeller incisidir, belki birincisidir,
Gören der : insan değil, huri melek cinsidir!

Bir derde düştü başım, zehroldu suyum aşım,
Sevdadan kurtulmadım altmışı geçti yaşım!

[1] Kütüphane memuru Bekir Sıtkı Sencerin "seçme şiirler,, defterinden

SEÇME HALK ŞİİRLERİ

Eski bir türkü

-2-

Lâle al kana boyandı, türlü çiçekler uyandı
Âşık yari beğendi kangımız güzel kokulu?

Sünbül eder benim göktür, cihanda akranım yoktur
Benden kokulu çiçek yoktur kangımız güzel kokulu?

Peslihan eder beni ekerler, beni saksıya dikerler
Âşık peşkeş çekerler kangımız güzel kokulu?

Zambak eder boyum uzun, açılışım yazın güzün
Aksaçlı gelin kızım kangımız güzel kokulu?

Karanfil eder beni çözerler, ince tülbende dizerler
Beni sokunur güzeller kangımız güzel kokulu?

Talhar eder ben aklarım, dört yanım veraklarım
Çiçeklerin serdarıyım kangımız güzel kokulu?

Menevşe eder boyum uzun, açılışım yazın güzün
Elâ gözlü kadın kızım, kangımız güzel kokulu?

Gül eder üç türlüyüm Muhammet alın teriyim
Çiçeklerin sultanıyım kangımız güzel kokulu?

Şefik Gökay'ın cöşkündens

Dil bayramında okunan şiirlerden:

TURNALAR

[Kul Oğlunun]

Aceb ne diyardan uçup gelirsiniz?
Bir haber sorayım durun Turnalar!
Sevgili dilberimden ne bilirsiniz?
Bana bir teselli verin Turnalar!

Klağuzun yanlış yola salarsa,
Şahin görüp tellerini yolarsa,
Alayını bölük bölük bölerse,
Ayrılık niçe olur görün Turualar!

Kasım gün eyamın sakın fevt etmen,
Vakıtsız çıkıpta yollara gitmen,
Avcılar duyarlar çağrışıp ötmen,
Sağ esen menzile erin Turnalar!

Gönlün perişandır tellerin eğri,
Dayanmaz cevrine âşıkın bağı,
Azm edip çekilin Bağdada doğru
Çöllerin safasın sürün Turnalar!

Kul Oğlu dembedem içimde dolun,
Mest eder âşıkı ol tatlı dilin
Mardin dağlarına uğrarsa yolun
İmamlara yüzler sürün Turnalar!

Dil bayramında okunan şiiirlerden :

...BİR HOŞ.

[Karaca Oğlanın]

İki ceran götürdüler bahçeye
Girdim, o bahçenin gülleri bir hoş.
Yağar yağmur serin serin bad eser,
İğranan servinin dalları bir hoş!

Yar oturmuş kurulur naz postuna,
Hiç bakmıyor yarenine dostuna,
Yaz gelince çayır çimen üstüne
Yar bade doldurur elleri bir hoş!

Çıkmiş yücesine avını avlar,
İnmiş enginine ceylan kovalar;
Deymen şu cerana beyler ağalar,
Şirin şirin söyler dilleri bir hoş!

(Karaca Oğlan) dirki aşıkım Saze,
Dayanılmaz sunam sendeki naze
Elinde kadehi, dudakta meze,
Gerdana dökülen telleri bir hoş!

Dil bayramında okunan şiiirlerden :

BÜLBÜL.

[Sevgili Şairimiz Vehbi Cizmecinin.]

Eflake ser çeker efganım senin,
Sebep ne sendeki feryade bülbül?
Âlemi yakıyor nalanın senin
Kimi çağırırsın imdada bülbül!

Seherde başlarsın feryadüzare,
Merhamet verirsin güldeki hare,
İlân edip halin yarü ağyare
Yanık yanık ötme gel dade bülbül!

Mecnunu dağlara attın nihayet,
Leylâ Leylâ, derken buldu selâmet,
Şirinin aşkına düştü akibet,
Dağları deldirdin Ferhade bülbül!

Sende Vehbi gibi çektinmi belâ,
Onun için edersin böyle vaveylâ,
Bir lahza gülmedin ağlarsın halû,
Her kesi ağlattın dünyada bülbül!

Şehir Notları:

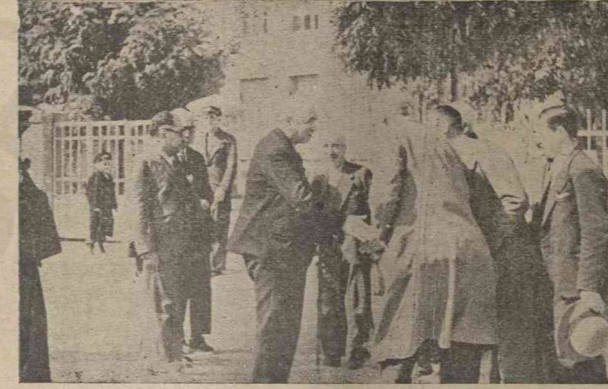
Başvekilimiz İsmet İnönü Ege bölgesine giderken 10-10-936. Cumartesi akşamı şehrimiz istasyonundan geçtiler. Bir müddettenberi en mühim ekonomi meselelerimizden birisi olan pamuk işle meşgul olan Sayın Başvekilimizin bu seyahatinde de aynı iş etrafında tetkikler yapacağı anlaşılmaktadır. Pamuk işi, yeni fabrikalarımız dolayısıyla büyük bir önem kazanmıştır.

Ş Büyük hemşerimiz vatan sever Ali Çetinkaya 8-10-936. Perşembe günü şehrimizi şereflendirmiş ve Hallin açılma törenini Cuma günü yapmıştır. Tören esnasında bu medeniyet abidesini yaptıran Belediyemize halkın şukranına tercüman olan bir nutuk söylenmiş ve belediyemizin muaffakiyetini alkışlıyan büyük hemşerimiz şehrin imarından bahsederken Afyon belediyesinin çalışmasının diğer yurd parçaları içinde bir örnek olacak vasfına işaret ve kıymetli taktirlerini muhtelif cümlelerle izhar buyurmuşlardır. Ve şehrimizde iki gün iki gece kalarak memleketin muhtelif yerlerini gezmiş ve halkımızla kıymetli temaslarda bulunmuş memleketin bayındırlığı üzerinde konuşmalar yapmıştır.

Ş İzmirge geçen değerli Komutanlarımızdan Orgeneral İzzettin Çalışlar şehrimize uğramışlar memleketin bayındırlık bakımında muhtelif işlerle ilgilenmiş ve iki gün kaldıktan sonra gitmişlerdir.

Ş Konyaya geçerken Orgeneral Fahrettin Altay şehimize uğramışlar muhtelif yerleri gezmişler ve Halkevine uğrayarak Ulusal savaş günlerinde Afyondaki kumandanlıkları dolayısıyla, evimizin ulusal savaş tarihinde Afyon anketi için kıymetli hatıralarının ve fotoğrafı vesikalarından lutf edeceklerini vaad buyurmuşlardır.

Ş Seçim yeri olan Manisaya giderken şehrimize uğrıyan fikir adamlarımızdan Kâzım Nami Duru 17-10 936 Pazartesi Halkevini ziyaret ederek Halkevi salonunda gündüz Lise ve İlk öğretmenlerle tatlı ve meslekî bir hasbihal yapmış, geceside halkımıza Altı oku tarif ve izah yapmıştır. Ustadın kendine has açık ve kavranması kolay bir nslupla çok iyi anlatılan bu konferans halkımızın üzerinde çok iyi bir intiba bırakmıştır. Bu suretle altı okun en canlı ve en selâhiyetli bir tarifini dinlemiştir.

Büyüğümüz Çetinkaya kendilerine hoş geldine gelen halk mümessillerile konuşurken.

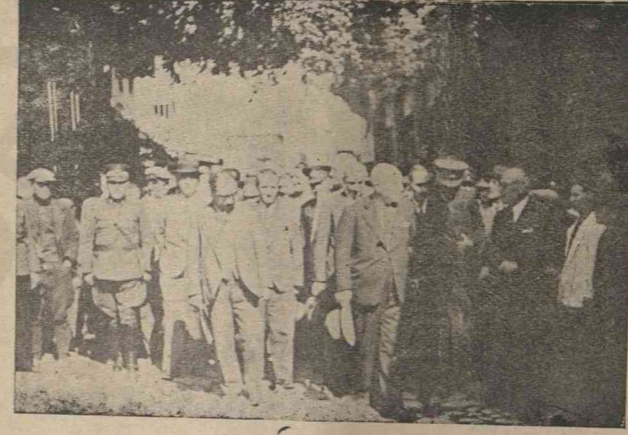
Büyüğümüz Çetinkaya Halkevimize gelişlerinde Başkanımız tarafından karşılanırken.

Büyüğümüz Çetinkaya Halkevimizin balkonunda Korgeneral Mustafa Muğlalı Saylav Halil Zonguldak ve Ev Başkanı Galip Demirerle evimiz çalışmalarını üzerinde konuşurlarken.

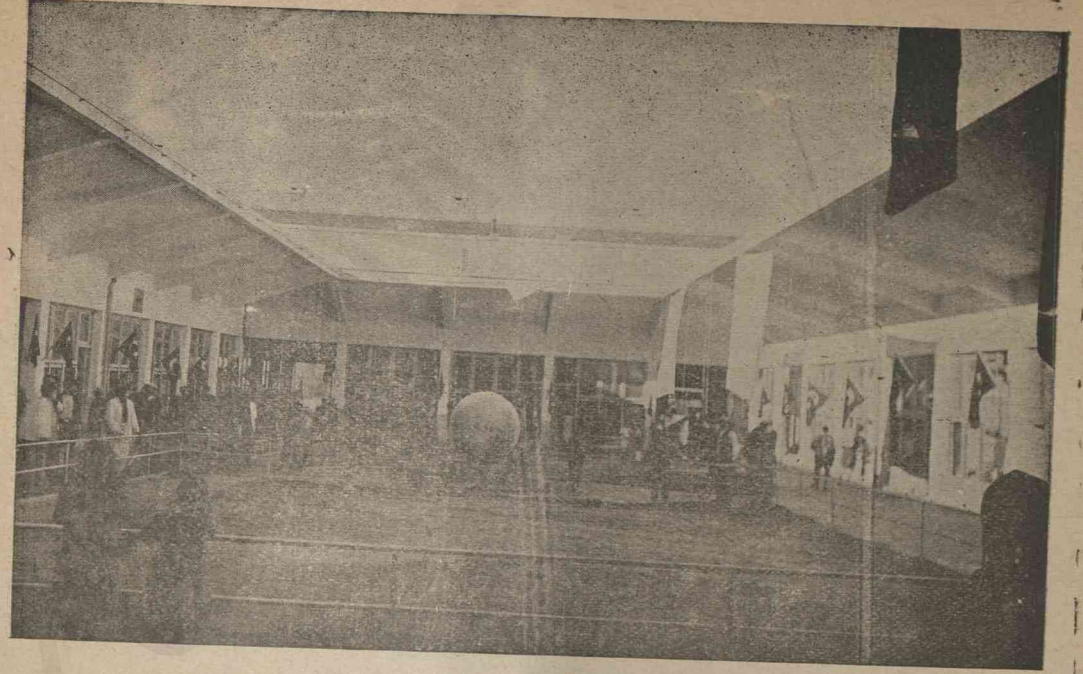
Büyüğümüz Çetinkaya ve arkadaşları Halkevimizden çıkarırken.

Sayın Büyüğümüz ve arkadaşları yeni baştan yapılan çarşığı gezerlerken.

Büyüğümüz Çetinkaya'nın mutlu elile açılan yeni [Hall] imizin cepheden görünüşü.

[Hall] imizin içten bir görünüşü.

Büyüğümüz hallin resmi küşadından sonra yukarı katlarını gezmeden dönüşlerinde.

Yazı işlerini idare eden :

Edip Ali Gökpinar.

10
Kuruş.

YIHT KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800114
DERGİLER TAŞPINAR IV, 43-48 (1936) Markası: .MARKASIZ
Bulunduğu Yer: Konusu:

